

Národno-gospodarske stvari.

Delo z rokami nasproti delu z mašinami.

(Konec.)

Mnoga rokodelstva se nikdar ne bojo dala po mašinah opravljati; roka bode v nekterih delih zmiraj ostala orodje, katero vodi človeški um.

Vprašanje je po takem, kako se more rokodelc varovati, da mu mašine ne vzamejo vsega kruha?

Odgovor na to vprašanje je ta, da svoj um in svojo pamet vpreže in da ta dva vodita roko in se tako navadno rokodelstvo loči od umetnosti.

Delavca takega, kateri brez omikane pameti in brez umetalnega duhá le samo robotno ali tlačansko kako delo opravljati zná, lahko mašina ob kruh pripravi; takemu pa, čegar roko um in umetalni duh vodi, se ni tega bati. To že veljá pri delih v domačem gospodarstvu in pri kmetijstvu: za grobo perilo imamo mašine, fino perilo more le roka perice prati; sejati, mlatiti, škopo rezati se more z mašinami; drevesa cepiti, sadje obirati, grozdje trgati itd., to more le roka.

Še bolj pa veljá to od obrtnistev. Če tudi imamo izvrstne mašine predilnice, si vendar predice, ki v Indii in Belgii predejo mušelinovo prejo, veliko zaslužijo, in tisoč in tisoč čipkaric (delavek, ktere čipke ali špice delajo) si na Angležkem, Francozkem, v Belgii in Švajci še dober kos kruha služi, če tudi je mnogo izvrstnih mašin čipkarnic v teh deželah. Veziljam (štikaricam), ki tako rekoč z iglico malajo, se od mašin šivaric nimajo nič bati. Umetnim ključarjem, umetnim mizarjem, rezljarjem itd. ni treba strahú imeti pred mašinami. Kjer koli rokodelstvo prestopi v umetnost, ondi je konec mašinam; takim delom je le umetna človeška roka kos.

Kaj je tedaj dandanes rokodelcem treba, da si v kljub vsem mašinam morejo pošten kos kruha služiti?

Učiti, mikati, izobraževati se jim je treba v vseh tistih vednostih, ktere segajo v njih rokodelstvo: treba je učiti se risanja, pridobiti se dobrega okusa, učiti se mehanike, fizike in kemije in sploh vsega, kar iz tlačanskega delavca in rokodelca naredí umnega rokodelca in mislečega umetnika.

Zato pa je treba šol, katerih nam v Avstrii še zelo manjka, — treba pa je tudi, da rokodelce in gospodarje prešine ta zavest, da se je treba učiti.

Ker so tako dolgo v Avstrii zanemarjene bile učilnice za obrtnijstvo in kmetijstvo, in nismo imeli drugih šol kakor šole za nemški abece (od tod imé „nemških šol“) in pripravljajoče šole za pravoslovce, zdraviloslovce in bogoslovce, to je, tako imenovane „latinske šole“, ni čuda, da so naši obrtniki in rokodelci tako zaostali. Pa ravno zato se tudi ni čuditi, da so Francozje v tem, kar se tiče okusnega obrtnijstva, prekosili vse druge narode, kajti oni imajo šole in učilnice za te razdelke človeškega življenja že davno. In da je res tako, pričala je obrtnijska razstava, ki je lani bila v Parizu.

Zato le poduka več in več dobre volje učiti se! — in človeški umetni roki ni se treba bati, da si ne bo mogla kruha služiti.

Konkordat in pa armade.

Konkordatoborci vlečejo na dan, kar le morejo, da bi počrnili konkordat; tako brez poštenja divjajo ti ljudje, da pripisujejo njemu celó stvari, o katerih je čisto nedolžen.

Tako je najdel nemški pražki časnik „Prager Lloyd“, ki ga je dunajski dr. Klunov „Volkswirth“ ra-

dosten ponatisnil, da konkordat je na škodo tudi kmetijstvu in obrtnijstvu, in zakaj neki? Tako-le modrujeta „Lloyd“ in „Volkswirth“: „Gospodstvo konkordatovo samo, katero našemu cesarstvu naklada leto in dan 70 praznikov, je krivo, da je na leto za 700 milijonov gold. na zgubi, ker če ne bi teh praznikov bilo in bi kmetje in rokodelci smeli delati, bi v teh 70 praznikih pridelali in prislužili 700 milijonov gold. Rokodelec v protestantiških (luteranskih) deželah dela celo leto 313 dni očitno pred vsem svetom, o praznikih pa saj nekoliko ur pri zaprtih vratih; Avstrijanec sme le 297 dni delati, vse druge dni pa, če tudi ima dela čez glavo, ne sme, ker policija bi mu delavnico zaprla.“

Tako modrujeta ta dva časnika, ki prav očitno pred svetom kažeta kratko svojo pamet. So li naši prazniki še le od 1855. leta, ko se je konkordat ustanovil? Al ker nista tako nevedna, da tega ne bi vedela, kar vé vsak priprost človek, ki je 20 let star, zato je očitno, da le na konkordat bijeta, mislita pa na katoliško cerkev, ktera praznuje svoje praznike. In kako temno je v glavah teh ljudi, ki v eno mer le kričijo „več svitlobe, več svitlobe“, kaže prav očitno to, da v vsakem kraji je mnogo ljudi in v našem cesarstvu na milijone ljudi, ki bi radi delali, pa še v delavnih nimajo dela!

Ali ne slišite siromakov, ki prosijo dela, pa ga ne dobijo? Bog daj, da se, kadar delavci stopijo na noge, ne bi maščevali ti ljudje nad norim zasmevanjem praznikov!

Tem konkordatoborcem nasproti pa poje dunajski časnik „Allg. ill. Zeitsch. für Land- und Forstw.“ vso drugo pesem. Ta časnik pod naslovom „Das stehende Heersystem“ pa v armadah išče velike zgube delavnih moči, ter pravi med drugimi to-le: Število duš v Evropi iznaša 280 milijonov, vojakov pa 3 milijone; ako rečemo, da vsaj polovica izmed njih zmiraj le puške nosi in družega nič ne dela, gré po takem 550 milijonov delavnih dni v zgubo. Grozovita je ta zguba, zato ta časnik naposled vse kaj družega svetuje kakor „Volkswirth“, kateri kriči: „Proč s prazniki, proč s konkordatom“ („Fort mit dem Concordat! sei also auch unsere Losung“); on svetuje: „znižajte stroške, posebno stroške za armado, ne odtegujte pridnih rok kmetijstvu in rokodelstvu, povzdignite pridelke in izdelke; dajte soseskam samostojno gospodarstvo, dajte deželam avtonomijo itd. — in tako stroški državni ne bojo večí memo dohodkov!“

To mislimo, je pošteno rečeno; ta svét sega v djansko življenje; tako je in nič drugače. Liberalizem konkordatoborcev, kateri pezdí vidijo v duhovnih napravah, bruna pa v državnih ne, je piškav oreh, pozlačen od zunaj, kakor so orehi, ki jih Miklavž nosi otrokom!

Družbene stvari.

Sporočilo

o IX. seji Matičinega odbora

19. decembra 1867.

(Konec.)

Gosp. prof. Šolar naznani, da je nenadoma pregledal društveno premoženje po vpisni knjigi in pri blagajniku g. dr. Zupancu in je našel vse v tenkem redu.

Pred razpravo o knjigah pové blagajnik dr. Zupanec, koliko ima sedaj Matica premoženja, in koliko sme dati za knjige prihodnje leto.

Po tem nasvetuje dr. J. Bleiweis, da se najpred do-